

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 617.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245215484896/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sextende Aarhundrede

tende Aarhundrede, da Trangen til Noget, man ret kunde troe paa og trøste sig ved, gjorde sig gjældende i hele den ny Christenhed. Derfor blev, efter megen Forfølgelse og Blodsudgydelse, den Anglikanske Kirke, istedenfor en Bold i Kongens Haand, en Steen paa hans Hjerte, og Engeland en Rede for alle muelige Sekter, og dette Udfald er det, som gjør den Wælske Reformation verdenshistorisk, omtrent paa samme Maade, som den Wælske Indkaldelse af Angel-Sachsenene, thi begge Dele gav, tvertimod deres Hensigt, Anledning til store og glædelige Begivenheder, først til Skabelsen af den ny Christenhed, som vi tilhøre, og sidst til den virkelige Kirke-Frihed, nu lige uundværlig for Mennesket og for Christendommen, der, ligesom Sabbaten, kun er til for Menneskets Skyld. Sædvanlig i Verden førde Frihed ved Misbrug til Tyranni, men i Engeland førde Tyranni ved Misgreb til Frihed, og derfor skænker Verdens-Historien de Engelske Tyranner overordenlig Opmærksomhed, og taaler Fædrene for Døttrenes Skyld: Henrik den Ottende for Dronning Elisabeths, og det Anglikanske Pangetaarn for Frikirkens Skyld.

Hvormeget der i Engeland, ved Begyndelsen af det Sextende Aarhundrede var tilbage af den Wicklefitiske eller Lollardiske Surdej fra det Fjortende, er, som sagt, endnu indhyllet i Mørke, men Levninger deraf maae vi dog immer, forudsætte, og komme ihu, at hvad Wicklef især ivrede imod var Munkevæsenet, og hvad han især ivrede for, var de verdslige Herrers Ret til Kirke-Godset, og Alles Ret til at læse Bibelen paa deres Modersmaal, saa det var ganske i Lollardernes Smag, at Henrik den Ottende især arbejdede paa at ødelægge Klosterne, bemægtige sig Kirkegodset og indføre Bibelsk Prædiken paa Modersmaalet, der nu ved et heelt Aarhundredes Forarbejde, og Bogtrykker-Konstens Opfindelse, var blevet anderledes let end i Wicklefs Dage.

Digteren Chaucer, hvis morsomme Fortællinger (*Canterbury Tales*) var blevet Engelskmændenes »Læsebog,« havde saaledes vist nok ikke i det Femtende Aarhundrede faaet nogen Ligemand, men dog fundet mange Efterlignere, blandt hvilke John Lydgate, under Henrik den Sjette, var særdeles frugtbar og alt i Edvard den Fjerdes Tid var Bogtrykker-Konsten kommet til Engeland, med William Caxton fra Kent, som lærde at kiende den ovre i Nederlandene hos

Det Sextende Aarhundrede

Kong Edwards Søster Margrethe, gift med Carl Vovehals. Ved Erasmus, som (1498—1516) oftere besøgte Engeland og blev høilig beundret saavel ved Hoffet som paa Høiskolerne, fik man Øie paa Tydskland, saa Luthers Færd og Skrift gjorde ligefra Begyndelsen stor Opsigt paa Øen, og medens saavel den berømte Kantsler, Thomas More, som Kong Henrik, skrev imod ham, fandt Luther ogsaa mange Beundrere i Engeland, hvoriblandt de første Udgivere af det Engelske Ny Testament: Tyndal og Frith, og Cranmer, siden Ærkebiskop af Canterbury, er blevet mest navnkundige. Alle Tre endte paa Baalet, men Cranmer spillede dog først baade under Kong Henrik og hans umyndige Søn en Hoved-Rolle ved den Wælske Reformation, thi vel hældede han langt mere til den Tydske Side end Tyrannen ellers taalde, men ham blev det tilgivet, i Betragtning af hans fuldkomne Retroenhed, hvad Hoved-Lærdommene angik: Christeligheden nemiig af alle Henriks Giftermaal og Skilsmisser, og Ægtheden af hans selvgjorte Fuldmagt til at beherske Christi Kirke i Engeland, som han behagede. Under Edvard den Sjette, som døde ung (1553), og blev aldrig Konge meer end af Navn, herskede Cranmer saagodtsom eneældig i Kirke-Sagerne, og indførte, ved de under Henrik den Ottende brugelige Midler, en Alterbog, Lærebog, Prækenbog og heel Gudstjeneste efter sit Hoved, der lignede Calvins langt meer end Luthers; men han maatte dyrt betale den korte Fornøielse, da den Spanske Cathrines Datter Marie kom paa Thronen, thi da blev Cranmer ikke blot En af de Mange, men En af de Første, hun lod kaste paa Baalet, som et Brænd-Offer til sin Moders Skygge, til sin himmelske Navner, og til alle Helgene, for den Ære, de havde savnet og den Skam, de havde lidt.

Om Protestanternes Lideiser under Dronning Marie (1553—58) har de Anglikanske Protestanter en egen Martyr-Bog*), som endnu læses flittig, og har ei blot gjort Mariens og Pavedømmets Ihukommelse yderst forhadt, men hardtad udslettelig indpræntet Mangfoldige den Fordom, at Bisperne, som gik i Ilden midt i Engeland: Hooper og Cranmer, Ridley og Latimer, var nok saa sikke Veiledere til Himmerig, som Petrus, Paulus og Johannes. At stille denne Fordom i sit rette Lys, maa nu vel overlades Kirke-Histo-

*) John Foxer's [Fox's] *Book of Martyrs*, utallige Gange oplagtsiden 1563.